

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINING MATEMATIK FIKRLASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Asrorova Charos Baxtiyor qizi

Qarshi davlat texnika universiteti assistenti.

asrorovacharos10@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining matematika shakllar, amallar va masalalarni fikrlash qobilayitini o‘stirish usullari ko‘rsatilgan. Bu qobiliyatlarni rivojlantirish uchun turli xil o‘qitish metodikalaridan foydalanish usllari va tartiblari ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: matematika , arifmetika, sanoq, analiz, sintez, texnologiya, idrok, хотира, tafakkur, tasavvur, taqqoslash.

Аннотация: В данной статье показаны методы развития у младших школьников математических способностей к мышлению через формы, действия и задачи. Для развития этих способностей представлены способы и порядок применения различных методик обучения.

Ключевые слова: математика, арифметика, счет, анализ, синтез, технология, восприятие, память, мышление, воображение, сравнение.

Annotation: This article demonstrates methods to develop the thinking ability of primary school students in mathematics through shapes, operations, and problems. It shows the techniques and procedures for using various teaching methodologies to enhance these abilities.

Keywords: mathematics, arithmetic, counting, analysis, synthesis, technology, perception, memory, thinking, imagination, comparison.

Ma‘lumki, umumta‘lim maktablarida o‘qitiladigan asosiy fanlardan biri matematika fanidir. Boshlang‘ich sinflarda matematika kursi sodda va ravon tilda olib boriladi. Maktabga ilk bor qadam qo‘ygan bolajonlar har bir fanni alohida qiziqish bilan o‘rganganidek, matematika haqida ham tasavvur hosil qila

boshlaydi. Bunda o'qituvchidan asosan talab qilinadigan ish o'quvchilarni bu fanga qiziqitira olishdir. Matematika faniga qiziqish uyg.,ota olish o'qituvchining pedagogik mahorati bilan belgiladi. Matematika haqidagi dastlabki tushunchalar o'quvchilarga predmetlarni sanash orqali tushuntirib boriladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari matematik bilimlarni berishda yangi matematik tasavvurlar, ko'nikma va bilimlarni shakllantiruvchi uslublardan tez – tez foydalanmoqdalar. Matematikaning fan sifatida kiritilish, o'quvchilarning bilim doirasini, fikrlashlarini mustaqil holda kengaytirishga, o'quvchining o'zida ishonch hosil qilishda, tashqi muhit ta'sirining sanog'iga, qiziqishni shakllantirishga, qolaversa, yuqori sinfda o'qish davrida matematikani yaxshi o'zlashtirib ketishga yordam berish hisobga olingan, albatta.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini shakllantirish masalasini hal qila turib, ular uni hayotda qo'llanishi haqida g'amxo'rlik qilishdi. Masalan: A.M.Mushina shunday yozadi: “Dastlabki sanoqqa o'rgatishda oldin o'rganilgan narsalarni amalda qo'llab ko'rmay turib, keyingi bilimni egallab olishga shoshish kerak emas. Shu bilan birga olingan bilimni bola dastlabki o'zlashtirilgan sharoitga qarama-qarshi bo'lgan sharoitda amaliy qo'llanishi zarurligini ta'kidlab o'tgan”. Boshlang'ich sinf ta'lim jarayonida son, hisob – kitob, birlik va ko'pliklar, o'quvchilarning matematik tafakkurini shakllantirishga yordam berishi aniqlangan. Tabiat har bir sog'lom bolaga to'la rivojlanish imkoniyatlarini bo'lib bergan va har bir sog'lom bola ijodiy faoliyatning yuqori cho'qqilariga ko'tarilishi mumkin. Maktabga borgunga qadar tafakkur rivojlanish darajasiga ega bo'lgan o'quvchilar o'qishda qiyinchiliklarga duch kelmaydilar. Maktabga endigina qadam qo'ygan o'quvchiga, bular yaxshi o'qiydi, bular– o'rta, bular- qiyinchilik bilan o'qiydilar deb aytish uchun, bir nechta psixologik testlar, vazifalar berish yetarli. Bola tafakkurining shakllanish darajasidagi bunday farq qayerdan kelib chiqadi? Bu savolga quyidagicha javob berish mumkin: har bir bolaning ichki dunyosidan kelib chiqqan holda olimlar kichik maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni o'rgangan chog'ida bolalar qanchalik yosh bo'lsalar

,ularning tafakkuri rivojlanishi shunchalar yuqori bo'lishini aniqlagan. Demak, bolalarning tafakkuri yuqori natijada bo'lishi uchun o'z vaqtida ular bilan ishlash kerak.

Arifmetikani o'zlashtirishda yuqori qobiliyatga ega bo'lgan o'quvchilar, ularning o'quv faoliyatidagi xususiyatlaridan, dastavval – o'quv materialining tez o'zlashtirish natijasi ko'zga tashlanadi. O'zlashtirish tezligi – o'z ichiga o'zlashtirish jarayonining ma'lum xususiyatlarini, o'zlashtirishda vujudga keltiriladigan fikrlash faoliyatining yuqoriroq darajasini ko'rsatuvchi tashqi ko'rsatkichdir. Bu daraja dastavval analiz va sintez qilish, xulosalar chiqarish, abstraksiyalash va konkretlashtirish operatsiyalarining ortiqroq rivojlanganligi bilan xarakterlanadi.

Arifmetikani oson o'zlashtiruvchi o'quvchilarning faolligi va fikrlashlarining eguluvchanligi, yangi masalaga yechish usulini topish zarur bo'lgan muammo deb qarashlarida, masala shartini analiz qilgan holda masalani yechishga shoshilmasliklarida ravshanroq namoyon bo'ladi. Masalaning ayrim tomonlarini yechishga kirishar ekan, masalaning to'la shartini diqqat markazlarida tutadilar, ushbu amalni bajarish kerakmi, yoki kerak emasligini bir necha bor o'z oldilariga qo'yadilar. Doimo masalaning oxirgi savoli va masala shartidagi boshqa berilganlarni nazarda tutadilar. Analiz bu fikrlashning eng qiyin o'ziga xos turi, ya'ni keyingi amallarga qaratilgan "oldindan ko'rish" tarzidagi hisoblashni bu o'quvchilar boshlang'ich sinflardayoq tushunib oladilar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini shakllantirishga qaratilgan sistemali ravishda olib borilgan ishning ijobiy natija berishi tafakkurning shakllantirishiga olib keladi. Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi umumiy tizimda o'quvchilarni o'qitish va tarbiyalashni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. Ushbu metodika o'qitishni tarbiyalash bilan qo'shib olib borish yo'llarini o'rgatadi. Boshlang'ich matematika kursining vazifasi maktab oldiga qo'yilgan "o'quvchilarga fan asoslaridan puxta bilim berishda yangi texnologiyadan foydalanish, ularga hozirgi zamon ijtimoiy-iqtisodiy bilimlarni

berish, turmushga, kasb-hunarga yo‘naltirish, kasblarni ongli tanlashga o‘rgatish” kabi vazifalarni hal qilishda yordam berishdan iborat hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1.Najmiddinova X.Y. “Matematik tasavvurlarni shakllantirish”,-Toshkent: “Yoshlar nashriyoti uyi ”, 2020.

2.Tojiboyeva G., Shanasirova Z., Xo‘jayev A.A., Davletov E., Abdullayeva M. “Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi” , -Toshkent , 2021.

3.Maxmudova D.M., Siddiqov Z.X., Yusupova A.K. “Matematika o‘qitish metodikasi”, -Toshkent : “History and page”, 2022.

4.Musurmonova M., “Matematika o‘qitish metodikasi” o‘quv qo‘llanma, - Chirchiq: “Nazokathon ziyo print”, 2023.

5.O‘G‘LI, E. D. Y. (2022). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini kuch sifatini rivojlantirish va sport turlariga saralash. *Scienceweb academic papers collection*.

6.Quvondiqov, S. S. (2022). Dynamic situation as a meta way of perception and understanding of competitive activity in martial arts.

7.Кувондиқов, С. С. (2023). Structure and long-term dynamics of competitive activity of highly qualified basketball players. *инновации в педагогике и психологии*, 6(3).

8.Quvondiqov, S. S. (2023). Vatanparvarlik tarbiyasiga kompetensiyaviy yondashuvni tadbiiq etish ijtimoyi zarurat sifatida. *Pedagogika*, 1(3), 33-37.

9.Quvondiqov, S. S. (2023). Vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirish jara yonlarini tashxis etishga doir milliy va xorijiy tajribalar tahlili. *TDPU Ilmiy axborotlari*, 1(3), 248-254.

10.www.pedagog.uz .

11.www.ziyonet.uz .